

RENKLER ULAMI ÜZERİNE TÜRKÇE VE ARAPÇA SÖZLÜK TABANINA YÖNELİK GÖZLEMLER

Derya ADALAR SUBAŞI*

ÖZET

Bu çalışma, sözlükbilimin genel ilkeleri ve kavram hiyerarşisi bağlamında oluşturulmuştur. Arapça ve Türkçe renk kavramlarını oluşturma yöntemlerini ve oluşturulan kavramları sözlükselleştirme potansiyelini ortaya çıkarmak üzere hazırlanmıştır. Çalışmadaki veri tabanı **“renkler”** kavram alanına dair Türkçe ve Arapça sözlük tabanına yönelik görünüşleri ve buna dair karşılaştırmaları kapsamaktadır. Bu veritabanı kavram hiyerarşisi açısından tablolaştırılarak niteliksel ve niceliksel açıdan değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Kavram Hiyerarşisi, Renkler Ulamı, Üst Kavram, Temel Kavram, Alt kavram

OBSERVATIONS ON “COLORS” CATEGORIES ACCORDING TO TURKISH AND ARABIC DICTIONARY BASE

ABSTRACT

This study is composed in accordance with general principles of lexicography in the context of the concept hierarchy. It has been prepared for finding out the potential of the methods of the concept formation and lexicalization of the color concepts of the Arabic and Turkish language. The database obtained from the Arabic and Turkish dictionary contains assessments and comparisons on **“colors”** categories. This database, being tabulated, has been qualitatively and quantitatively evaluated in the context of concept hierarchy.

Key Words: Concept, Conceptual Hierarchy, Colors categories, Superordinate, Basic level, Subordinate.

Giriş

Kavramların oluşumu her dilde farklı şekillerde olmaktadır. Kavramlar toplumların yaşayış tarzlarına, kültürlerine, insanlık deneyimlerine ve beklentilerine göre zaman içinde çeşitlenmekte ve buna bağlı olarak da dilin söz varlığı genişlemektedir. Zaman ilerledikçe insanların gereksinimlerinin artması sonucunda günlük hayatı kolaylaştırmaya yönelik yeni icatlar yapılmakta, bu da şüphesiz dillerin sözvarlığına yeni kavramlar katmaktadır. Bu, sadece bilim ve

---

* Dr., Ankara Ü. DTCF Doğu Dilleri ve Ed. Böl. Arap Dili ve Ed. ABD. El-mek: adalarbahr@yahoo.com

teknolojide değil, toplumsal ve bireysel hayatta karşılaşılan her türlü gelişmede aynı sonucu doğurmaktadır. Bu da demektir ki değişen dünyayla beraber dil de değişmekte ve gelişmektedir.

Çalışmada Türkçe ve Arapçanın sözcük oluşturma yetilerini sözlük verilerine dayalı bir görünümle “renkler” kavram alanı üzerinden belirlemek amacıyla, bu kavram alanına giren tüm sözcükler sistematik yoğun gözlem tekniğiyle belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan bu tekniğe göre incelenen olgu rastlantıya mahal vermeksizin, olması gerektiği gibi, önceden hazırlanmış bir çizelge üzerinde işaretlenerek incelenir. Bu gözlem şeklinde bir anlamda denetim sağlanmaktadır. Denetim araçları gözlemlerin kesinlik ve inceliğini arttırdığı gibi onlara başka araştırmacılar tarafından yinelenme özelliği yani nesnellik kazandırır (Baykal 2008). Bu bağlamda renkler ulamına ait madde başları, kavram hiyerarşisi içindeki yerlerine, sözcük yapısı olarak durumlarına, kaynak dillerine göre tablolaştırılmış, değerlendirmeler bu tablolar üzerinden yapılmıştır. Arapça sözlük için tabloya madde başının Arapça ve Türkçe yazılışı, Arapça anlamının Türkçe çevirisi ve Türkçe anlamı da eklenmiştir. Bu tablolara geniş yer kaplayacağı düşünüldüğünden makalede yer verilmemiştir. Çalışma veri tabanlı olma özelliği taşıdığından sonuçları bu veri tabanı sınırlı olmak üzere ortaya koyulacaktır. İncelenen veritabanı hem Arapça, hem Türkçe için günlük dili ve sözvarlığını en iyi yansıttığı düşünülen genel sözlükler kullanılarak hazırlanmıştır. Arapça *el-Mu'cemu'l-'Arabiyyu'l-Esâsi* (Temel Arapça Sözlük), farklı Arap ülkelerinden Arap Dil Kurumu mensupları, araştırmacılar, sözlük yazarları ve dilbilimciler tarafından modern hayatın gereksinimlerine karşılık verecek bir sözlük ihtiyacını gidermek amacıyla oluşturulmuştur. Bu sözlük basım tarihi olarak da günümüze en yakın olan sözlüktür. Türkçe sözlükten kullanılan veriler için, TDK 1998 Türkçe sözlük ve yetersiz kaldığı yerlerde, TDK Online Güncel Türkçe Sözlük kullanılmıştır.

1. Kavram ve Kavram Hiyerarşisi

Veritabanı oluşturulurken “renkler” kavram alanına ait Türkçe ve Arapça sözcüklerin kavram hiyerarşisindeki değerleri *üst kavram* (superordinate), *temel kavram* (basic level) ve *alt kavram* (subordinate) olarak betimlenmiştir.

Kavram, dünyadaki nesnelere, biçimlerin, olgu, durum ve devinimlerin dilde anlatım buluşudur. Dünyadaki nesnelere ortak niteliklerine dayanan, dile özgü bir genelleme, soyutlamadır (Aksan, 2000: III,151).

Vardar ise kavramı “ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünüş, imge, bir nesne, varlık ya da oluşun anlık imgesi, gösterilen” olarak tanımlamaktadır (1998:138).

Kavramlar, somut olay ve olguların, belirli tür ve özelliklerini kapsayan genelleştirilmiş ortak adlarıdır. Kavramlar bu özellikleriyle tümeldirler ve içlerinde bu tümel özellikleri içeren tekil öğeleri taşırlar. Kavramlara ulaşmak için olgu ve olayların ayırt edici özelliklerini belirlemek gerekmektedir (Gökmen, 2004: 10).

İnsan zihninde anlaşılan, farklı nesne ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi yapısı olan kavram, bir sözcükle ifade edilir. İnsanlar, benzerlikleri ve farklılıklarıyla birbirlerinden ayrılırlar. Örneğin, yaprakları, kökleri, dalları, hacimleri, meyveleri ve üreme biçimleri açısından değişebilen ağaçların ortak yanları bu özellikleri taşımasıdır. Bu algılarla zihnimizde oluşturduğumuz imaj ağaç olarak adlandırılır. Kavramların özellikleri nitelik ve nicelik açısından değişir. Böylece kavramlar sürekli yeniden tanımlanırlar (Ülgen, 2004: 107).

Kavram oluşturma işi insanın en temel bilişsel etkinliklerinden biridir. İnsan dünyaya ilişkin tüm bilgisini, karşılaştığı uyaranları kendi bilişsel becerileri ve deneyimleri doğrultusunda algılayıp

sınıflayarak yapılandırmaktadır. Bu soyut zihinsel yapılanma *kavramsal ulam* (conceptual category) olarak adlandırılır. Kavramsal ulamlar bilişsel araçlar olarak görülürler. Kavramların benzer yönleri açısından ilişkilendirilerek aynı ulam içine alınıyor olması öğrenmeyi de kolaylaştırır (Croft ve Cruse, 2004:74). Evrendeki her şey ulamın (kategorinin) ya içinde yahut dışındadır. Ulam içinde kalan şeyler gerekli bütün için niteliklere sahip şeylerdir. İçkin niteliklerin birine yahut daha fazlasına sahip olmayan her şey ulamın dışında kalır. İnsani varlıklar için kavramlaştırma dünyayı kavramanın asli araçlarından biridir ve bu tür asli bir araç olarak o, bu amacı yeterli ölçüde esnek tarzda yerine getirmelidir. Ulamlar farklı amaçlar için farklı tarzlarda sistematik olarak genişletilebilir. Sözü gelişi ardıc kuşu tipik bir kuştur, fakat tavuklar, deve kuşları, penguenler tipik kuşlar değildir; ancak bunlar tipik kuşlar olmasalar da kuştur. Bu farklı çitler nesnelere, olayları ve tecrübeleri farklı amaçlar için geniş bir kategoriler çeşitliliği altında yerleştirmemizi, yani, algılanabilir tarzlarda pratik ayırımlar yapmamızı, yeni perspektifler sağlamamızı ve açıkça farklı fenomenleri anlaşılır kılmamızı sağlar (Lakoff ve Johnson, 2005:152-154).

1.1.Üst Kavram

Aynı niteliği taşıyan tüm kavramları kapsayıcı olan kavramlara üst kavram (meta-concept-superordinate) adı verilir. Üst kavramlar diğerlerine göre daha az ayırıcı özelliğe sahiptir. Örneğin *hayvan* üst kavramının belirleyici özelliklerini bulmak için *balık*, *bitki*, *böcek* gibi farklı alt gruplar oluşturulmalıdır. Üst kavramların karakteristik özelliklerinin daha az olduğu ve böylece de üst kavramlarda aile benzerliği ilişkilerinin az belirgin olduğunu söylemek doğru olabilir (Croft ve Cruse, 2004: 84-85).

Aksan kavramlar konusuna değinirken şöyle der:

“ insan zihninde var olan bir yeti, dünyadaki nesnelere sınıflandırmayı, genel kavramlara ulaşmayı sağlar. Menekşenin, gülün, sardunyanın ortak niteliklerine dayanılarak yapılan bir sınıflama “çiçek” kavramına, köpek, inek, at, tilki, tavşan gibi yaratıklar “hayvan” genel kavramına ulaştırır bizi” (2005: 40).

Aksan’ın sözünü ettiği genel kavramlar, kavramın en üst aşaması kabul edilen söz konusu *üst kavramlar* (meta concepts) dan başka bir şey değildir.

1.2. Temel Kavram

Üst kavramları oluşturan içeriğin tümü temel kavram (basic level/basic concept) olarak adlandırılır.

Eleneur Rosch’un bilinen kavram hiyerarşisi, temel kavram kategorilerinin üzerine kurulmuştur. *Köpek*, *elma*, *tornavida* gibi temel kavram kategorileri *hayvan*, *meyve*, *alet edevat* gibi üst kavram kategorilerinden ve *çoban köpeği*, *roma elması*, *philips tornavida* gibi alt kavram kategorilerinden ayrılmaktadır. Temel kavramlar esas olarak nitelendirilirler çünkü en bilişsel ve ayırt edici, kategori içi üye benzerliklerinin en uyumlu olduğu kavram düzeyidir (Burns, 1992: 186-187).

Hampton’a göre temel kavram olan sözcükler,

- bir kategorinin en belirgin özelliklerini taşıyan,
- zihinde en hızlı şekilde ortaya çıkan,
- en hızlı şekilde resmi oluşturulan,
- çocukların ilk olarak öğrendikleri,

- genelin bir çok özelliğini üzerinde barındıran,
  - objelerin az ya da çok birbiriyle aynı olduğu,
- sözcüklerdir (1993: 6-7).

Temel kavram olarak nitelendirilen objeler üst kavramlara göre sayıca hayli fazladır. Temel kavram objeleri en kapsamlı kategorilerdir, çünkü genel olarak üyelerin görünüşüyle ilgili zihinde bir imaj oluştururlar. Aslında kavramlar başlangıçta temel kategorileriyle görünür ve tanımlanırlar, alt ve üst kavramlarının birer üyesi olarak etiketlenirler (Rosch, 2002: 256-258).

1.3. Alt Kavram

Alt Kavram (sub-concept-subordinate) temel kavramların kendi içindeki çeşitlenmesi olarak tanımlanabilir (Löbner, 2001:184).

Her üst kavramın alt kategorisi vardır. Buna göre, üst kavram varsa ona bağlı temel ve alt kavramlar da var olacaktır. Dolayısıyla üst kavram ne kadar çoksa, temel ve alt kavramların da o kadar çok olması beklenir.

2. Renkler Ulamı

Renkler evrenseldir. Öyle ki renklerin toplumlara, dönemlere, uygarlıklara göre değişik biçimlerde ortaya çıkan ve değişik biçimlerde tanımlanan, tamamen kültürel birer olgu oldukları da savunulabilir. Renkler hep bir dış gerçekliğe, bir nesneye, bir göndergeye bağlı olarak varlıklarını sürdürürler (Topçu: 2001: 132). Renk kavramını yeterli bir şekilde ortaya koyabilmek için çeşitli coğrafi unsurlar, kıyafetler, kullanılan eşyalar da etnolojik, sosyolojik ve kültürel anlamda önem taşımaktadır (Küçük, 2010a: 185).

Kavram sınıflandırması açısından bakıldığında kavram çalışmalarında hangi dil olursa olsun renklerin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Diğer ulamlardan farklı olarak sistemdeki tüm renk sözcükleri eşit statüdedirler. Anlamsal açıdan bulanıklık arz etmezler. Temel kavram olan her renk tektir. Örneğin siyah siyahtır, beyazsa beyaz. Bu rengin tonlarıyla ilgili maddebaşları ise alt kavram statüsündedirler. Örneğin kırmızı temel kavramını ele aldığımızda ondan daha kırmızı ya da daha az kırmızı olan başka bir temel kavram bulunmamaktadır. Renk adlandırmaları incelendiğinde dilde o kavramın rengini taşıyan ya da ifade eden hangi sözcük veya simge varsa muhtemelen alt kavram bu ismi alabilmektedir.

Berlin ve Kay'ın renklerin evrenselliği teorisi renk kategorileri alanında ortaya çıkmış en önemli teorilerden biridir. Buna göre farklı diller sözvarlıkları içinde çok sayıda farklı temel renk kategorileri kodlamış olsalar da, bütün dillerde on bir ya da daha az ortak temel renk kategorisi bulunmaktadır. Bu renkler dilden dile değişim göstermezler, hepsinde aynıdır. Berlin ve Kay'ın bu antropolojik çalışmasına göre renk adları gelişigüzel olarak oluşmamıştır. Bir dilde iki renk adı varsa ki bu daha az olamaz, bu renkler mutlaka *beyaz* ve *siyah* olacaktır. Şayet bir dil üçüncü bir temel renk kavramı içeriyorsa bu *kırmızı*, dördüncü bir temel renk kavramı içeriyorsa bu *yeşil* ya da *sarı*, beşinci bir temel renk kavramı içeriyorsa bu *yeşil* ve *sarı*, altıncı bir renk kavramı içeriyorsa bu *mavi*, yedinci bir temel renk kavramı içeriyorsa bu *kahverengi*, sekiz ve daha fazla renk kavramı içeriyorsa bunlar *mor*, *pembe*, *turuncu*, *gri* veya bunların bazı birleşimleridir. Dolayısıyla bu on bir renk *beyaz*, *siyah*, *kırmızı*, *yeşil*, *sarı*, *mavi*, *kahverengi*, *mor*, *pembe*, *turuncu* ve *gri*'dir. Şayet bir dil on birden daha az renk adlandırması yapmışsa burada hangi renk kategorilerinin kodlanacağını gösteren net sınırlamalar bulunmaktadır (Berlin&Kay, 1969:2-5). Berlin ve Kay'ın bu teorisi gerek tablolar, gerek deneysel yetersizlikler, transkripsiyon hataları, ülkelerdeki iki dilli ve sömürgesel faktörlerin göz ardı edilmesi gerekçesiyle Saunders tarafından eleştirilmiştir (2000: 24).

Türkçe ve Arapça sözlük tabanından elde edilen renk kavramları incelendiğinde Berlin ve Kay'ın teorisine göre her iki dilde de sıklıkla kullanılan renklerin bu on bir renkten çok daha fazla olduğu aşağıdaki örneklerde görülecektir. ¹(Dipnotlar makalenin sonunda notlar başlığı altında yer almaktadır)

2.1. Renkler Ulamı Üzerine Türkçe ve Arapça Sözlük Tabanına Yönelik Gözlemler

Renkler kavram alanı gerek temel sözcüğünün bir parçası oluşu, gerek Türkçenin ve Arapçanın bu kavram alanında çok alt kavram adlandırmış bir dil olarak düşünülmesinden dolayı incelemede önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca daha önce de değindiğimiz gibi üst kavram alanları içinde en belirgin üst kavram adlandırması renkler kavram alanında yapılabilmektedir. Çünkü hangi renk olursa olsun üst kavramı renk sözcüğüdür.

Genel olarak Türkçede doğadan somutlaştırma yoluyla yapılmış renk adlarının daha çok yiyecek, içecek, bitki adı, hayvanlar, madenler, nesnelere, özel adlar, gökle ilgili adlandırmalar, maddelerle ilgili adlandırmalar, tabiatla ilgili adlandırmalar, organ adları, hastalık adları, dinî kavramlar, meslekler, zaman ve coğrafi kavramlara bağlı olarak oluşturulduğu tespit edilmiştir (Küçük, 2010b:157).

Türkler renk adlandırmalarında genellikle doğaya bağlı somut bir anlatıma yönelmiş, bu amaçla doğadaki çeşitli nesnelere yararlanmışlardır. Renk tonlarındaki çeşitlilik ve canlı anlatım bunun açık bir örneğidir. Renk adları yönünden Türkçe son derece zengin bir dildir. Türkçede renk tonları büyük bir çeşitlilik gösterir. “Bir başka deyişle Türk’ün dünyası başka uluslarınkinden çok daha renklidir” (Aksan, 2009: 59-60). Türkçenin renk konusunda çok güçlü bir anlatımı vardır. Türkçenin renk adlandırmaları bakımından birçok dile göre daha varlıklı olduğu söylenebilir. Ayrıntılarına kadar tonları betimleyen renk adları Türkçede oldukça geniş bir sözcük havzası oluşturmaktadır (Akdoğan ve Aydın: 50).

Kavram hiyerarşisi açısından bakıldığında Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünün 1998 baskısında yer alan renk adları incelendiği zaman 162 adet sözcük belirlenmektedir. Bu sözcüklerden 4 tane üst kavram, 20 tane temel kavram, 138 tane alt kavram belirlenmektedir.

Türkçe sözlükte yer alan madde başları incelendiği zaman alt kavramların sayıca çokluğu dikkat çekmektedir. Bu madde başlarına kaynak dillerine göre bakıldığında ise yabancı kökenli madde başları içerisinde Arapça sözcüklerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Türkçe sözlüğe ait renkler veritabanında yer alan sözcükler incelendiğinde 67 adet Arapça sözcük belirlenmektedir. Bu sözcüklerden 18 tanesi tamamen Arapça, (*beyaz, mavi, eflatun, eflatuni, havai, havai mavi, esmer, fındıkî, fıstıkî, firfiri, kimyoni, kırmızı, leylaki, pathicani, şarabi, tahini, zeytuni, zümrüdi*)

8 tanesi Türkçe sözcüğe Arapça ek getirmek (nisbet ya’sı) getirmek suretiyle Türkçe-Arapça: (*altuni, angudi, çividi, demiri, gümüşü, kurşuni, kuzguni, samani*)

15 tanesi içinde Arapça sözcük barındırmak suretiyle Türkçe+Arapça (*açık kahverengi, açık kırmızı, açık mavi, Akdeniz mavisi, alev kırmızısı, ateş kırmızısı, boncuk mavisi, çivit mavisi, deniz mavisi, gece mavisi, gökyüzü mavisi, kan kırmızı, koyu kahverengi, koyu mavi, sütlü kahverengi*)

¹ Türkçe renk kavramlarının Berlin ve Kay'ın teorisi açısından ayrıntılı incelemesi için bkz. Özgen (1998), Arapça renk kavramlarının Berlin ve Kay'ın teorisi açısından ayrıntılı incelemesi için bkz. Abdulrahman s. Al-Rasheed v.d., 2011, Biggam, Carole P., Carole Hough, Christian J. Kay and David R. Simmons (eds.), *New Directions in Colour Studies*. 458 pp. + index (pp. 53–58) colleges.ksu.edu.sa/Arabic%20Colleges/.../عبدالرحمن%20الرشيد.pdf, e.t. 01.07.2011

5 tanesi Arapça+Türkçe (*bakla çiçeği, mercan yeşili, safra yeşili, tavus yeşili, zümrüt yeşili*)

8 tanesinin Farsça sözcüğe Arapça ek (nisbet ya'sı) getirmek suretiyle Farsça-Arapça (*barudi, gülgülü, laciverdi, nohudi, erguvani, haki, sincabi, tarçını*)

6 tanesi Arapça+Farsça (*gurup (Ar.gurub) rengi, hardal rengi, kahverengi, şarap rengi, tahin rengi, zeytin rengi*)

2 tanesi Yunanca sözcüğe Arapça ek getirmek suretiyle Yunanca-Arapça (*filizi, limoni*)

3 tanesi Fransızca+Arapça (*kristal mavisi, petrol mavisi, safir mavisi*)

1 tanesi İtalyanca+Arapça (*Lavanta mavisi*)

1 tanesi Türkçe+Arapça+Farsça (*kuzguni siyah*)

Türkçe sözlükte yer alan renk kavramları kavram hiyerarşisi bakımından incelendiğinde alt kavramların çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Kavram hiyerarşisi içinde 138 adet alt kavram bulunmaktadır. (*açık kahverengi, açık mavi, açık pembe, açık sarı, açık yeşil, Akdeniz mavisi, alev kırmızısı, altın sarısı, ateş kırmızısı, bakır rengi, bal rengi, balköpüğü, barudi, barut rengi, bej, bergamodi, boncuk mavisi, bordo, böcek kabuğu, bronz, buğday rengi, camgöbeği, çakır, çam yeşili, çingene pembesi, çividi, çivit mavisi, çivit rengi, deli alacası, demiri, deniz mavisi, devetüyü, duman rengi, eflatun, eflatunî, ela, erguvani, esmer, fes rengi, fındık kabuğu, fındıki, fıstıki, fildişi, filizi, firfiri, fûme, galibarda, gece mavisi, göğem, gökyüzü mavisi, gurup rengi, gül rengi, gülkurusu, gümüş grisi, gümüş rengi, gümüşü, güvela, güvercin göğsü, güvercinboynu, güvez, haki, hardal rengi, havai mavi, kan kırmızı, kara sarı, kavuniçi, kazboku, kemik rengi, kestane rengi, kır, kızıl, kızılşap, kimyoni, kiremit rengi, kirlı sarı, koyu gri, koyu kahverengi, koyu kırmızı, koyu lacivert, koyu mavi, koyu pembe, koyu sarı, koyu yeşil, kristal mavisi, kumral, kurşun grisi, kurşuni, kuzguni, küf yeşili, kül rengi, lavanta mavisi, leylaki, limon küfü, limon sarısı, limoni, maron, menekşe rengi, mercan yeşili, nefti, nohudi, okyanus mavisi, orman yeşili, ördekbashi, ördekgagası, patlıcanı, pekmez köpüğü, petrol mavisi, portakal rengi, safir mavisi, safra yeşili, saman rengi, saman sarısı, samani, saz rengi, sıçankarı, sincabi, süt mavisi, şarabi, şarap rengi, şekerrenk, taba, tahini, tarçını, tavşankanı, tirşe, toprak rengi, toz pembe, turuncu, turkuaz, turkuaz yeşili, turkuaz mavisi, tütün rengi, vişneçürüğü, yavruağzı, zeytin rengi, zeytuni, zümrüt yeşili)*² (Küçük, 2010c:422-423).

Bu kavramlar incelendiğinde Türkçe sözlükte renk kavramının genellikle alt kavramlarla yansıtıldığı gözlenmektedir. Renk ifade eden sözcüklerin sözcük öbeklerinden oluşması ve bu öbeklerin madde başı olarak işaretlenmesi sözlükte renk kategorisine ait madde başı sayısını artırmıştır.

Renkler ulamına ait alt kavramlar içinde aynı anlama gelen kavramları ifade eden madde başları dikkat çekmektedir. Örneğin, *çividi, çivit mavisi, çivit rengi, barudi, barut rengi, eflatun, eflatunî, fındık kabuğu, fındıki vb.* renkler tek bir rengi ifade etmektedir. Aynı rengin hem Arapça nisbet ya'sı eklenmiş şekli, hem Farsça renk sözcüğü eklenmiş hali, hem de normal hali sözlükte yer almaktadır. Bu da Türkçe sözlüğün, yeni madde başlarının yanı sıra eskilerini de sözlükte barındırdığını, madde başı atma eğiliminde olmadığını göstermektedir. Arapça kökenli madde başlarının yeni madde başlarına nazaran sözlükte tutunabilmesi Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünün Türkçeleştirmeyi önemseyip önemsemediği sorusunu akıllara getirmektedir.

Arapça sözlük bağlamında renkler üst kavram alanı içinde 70 adet kavram bulunmaktadır; ancak bu kavramlar içinde Arapçada kullanılan ve genel bir sözlükte olması gereken renk

² Türkçe renk kavramlarıyla ilgili ayrıntılı bir dizin için bkz (Ayvazoğlu, 2001: 62-65).

kavramlarının hepsi yer almamaktadır. Bu eksikliği tamamlayabilmek amacıyla *Arapça Renkler Sözlüğü*'nün (Mu'cemu'l-Elvân) ve diğer sözlüklerin taranması sonucunda genel bir sözlükte olması gereken ama bu sözlükte yer almayan 35 renk kavramı daha belirlenerek, sözlükten elde edilen 70 kavrama ilave edilmiştir. Böylece Arapça renkler ulamına ait 105 adet kavram belirlenmiştir.

Bu kavramlar içinde 1 tane üst kavram, 15 adet temel kavram, 89 adet alt kavram belirlenmektedir. Burada da Türkçede olduğu gibi renk kavramını belirten sözcüklerin daha çok alt kavramlarla yansıtıldığı görülmektedir. Alt kavramların çok olması, ilgili ulam içinde temel kavramlarla ilişkili sözcükler için yeni kavramlar türetildiğini de göstermektedir.

Renkler kavram alanı tablosu incelendiğinde bu tabloda yer alan sözcüklerin 32 tanesinin türemiş, 73 tanesinin basit sözcükler olduğu dikkat çekmektedir. Türemiş olan renk kavramlarını incelediğimiz zaman bu kavramların fiilden türemiş isimler olmadığını görüyoruz. Bu sözcükler, renk sözcüklerinin master biçimlerinden türetilmişlerdir. Kızarmak, beyazlaşmak vb. gibi fiiller, kırmızı olmak, beyaz olmak gibi mastarlardan türetilmişlerdir.

Renkler kavram alanına giren sözcükler kaynak dillerine göre incelendiğinde ise bu sözcüklerden 3 tanesi Farsça+Arapça, 3 tanesi Farsça, 1 tanesi Yunanca, 3 tanesi Yunanca+Arapça, 1 tanesi Aramice-Süryanice, 2 tanesi Aramice- Süryanice +Arapça olarak belirlenmektedir.³

Arapça sözlükte renk kavram alanına giren sözcükler incelendiğinde bu sözcükleri yapısal, anlamsal ve türsel özelliklerine göre üç grupta incelememiz yerinde olacaktır.

a) Yapısal açıdan:

Arapça renk adlandırmaları incelendiğinde bu sözcüklerin büyük çoğunluğunun Arapçada kullanılan farklı kalıplardan geldiklerini görüyoruz. Örneğin renk adlandırmalarından bazıları أَفْعَالٌ (ef'alu) formunda eril, bazıları فَعْلَاءٌ (fa'la') formunda dişil gelmektedir. Bu kalıplar Arapçada *sıfatı müşebbehe* olarak adlandırılır. Sıfatı müşebbehe, güzellik, çirkinlik, renk, kusur gibi kalıcı anlamlar ifade eden ismi fa'il (etken ortaç) türünden sözcüklerdir. Renkler açısından ele aldığımızda, renk sözcükleri bu kalıpta geldiği zaman, o rengi daha yoğun olarak ifade ederler. Bu kalıp, anlama kalıcılık ve aşırılık kazandırmaktadır (Hasan, 1979: 271).

Renkler tablosu incelendiğinde bu kalıpta gelen 27 adet renk adlandırması belirlenmektedir. Bu sözcükler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.⁴

بِيضَاءٌ مَوْ أبيضٌ, abyad d. beydâ' :beyaz

حَمْرَاءٌ مَوْ أحمرٌ ahmar d. hamrâ' :kırmızı

دُجْنٌ مَوْ أَدَجْنٌ edcen ç. ducn :koyu siyah

أَخْضَرَاءٌ مَوْ أخضرٌ ahdar d. hadrâ' :yeşil

دَهْمَاءٌ مَوْ edhem d. dehmâ' :parlak siyah

دَعَجٌ مَوْ دَعَجَاءٌ ج دَعَجٌ ed'ac d. da'câ' ç. du'c :göz için siyah, kara gözlü

دَكْنٌ مَوْ دَكْنَاءٌ ج دَكْنٌ edken t. deknâ' ç. dukn :Rengi kırmızıyla siyah arasında olan

³ Bu sözcükler, ercuvânî, fustukî, kırmızî (Farsça Arapça) hâkî ez-zencî, es-semencûnî (Farsça), zumurrudî (Yunanca), el-karanfulî, kerezî, yâkutî (Yunanca+Arapça), atlas (Aramice-Süryanice), tûtî, el-aḥverî (Aramice-Süryanice+Arapça)

⁴ Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Bayraktar, Nesrin (2004: 56-77).

رید مؤ ریداء ج رید erbed d.rebdâ' ç. rubd :alaca

ریش مؤ ریشاء ج ریش erbeş d. rebşâ' ç. rubş :Rengi değişen, kırmızı bir nokta ve diğeri siyah vb. gibi.

رقط مؤ رقطاء ج رقط arkat d.raktâ ç. rukt :benekli

رُقش مؤ رُقشاء ج رُقش arkaş, rakşâ' ç. rukş :benekli

أزرق مؤ زرقاء ج زرقاوات azrak ç. zurk d. zerkâ' ç. zerkâvât : mavi

سحم مؤ سحماء ج سحم eshem d. semhâ' ç. suhm :siyah

أسمر مؤ سمرء ج سمرءات esmer ç. sumr d. semrâ' ç. semrâvât :esmer

أسود مؤ سوداء ج سوداوات esved ç. sūd d.sevdâ' ç. sevdâvât :siyah

أشقر مؤ شقراء ج شقر aşkar d. şakrâ'ç.şukr : sarışın

أشهب مؤ شهباء ج شهب eşheb d. şehbâ' ç. şuhb :Saçın siyahının beyazla karışması.

أصفر مؤ صفراء ج صفراوات asfar ç. sufr d. safrâ ç. safrâvât : sarı

أصهب مؤ صهباء ج صهباءات ašhab ç. suhb d. sahbâ' ç. sahbâvât

(Beyazlık ve kırmızılık içeren sarı renk.)

أغبر مؤ غبراء ج غبراوات ağbar ç. ğubr d. ğabrâ' ç. ğabrâvât :toz rengi

أطلس مؤ طلساء atlas t. talsâ' : Siyaha çalan gri renk

أنمر مؤ نمراء ج نمراوات enmer ç. numr d. nemrâ' ç. nemrâvât : kaplan desenli

أورق مؤ ورقاء ج ورقاء evrak d. varkâ' ç. vurk :füme

الأحتم el-ahtem :siyah

الأخصف el-ahsaf :Rengi kül rengi gibi olan

الأخطب el-ahtab :siyahla karışık yeşil

الأشزر el-eşzer :kırmızı

Bu renklerin açık ya da koyu şekillerini belirtmek için de فاعل (fâ'il) vezninde فاتح (fâtih, açık), غامق (gâmiq, koyu), قائم (kâtım, koyu) sözcükleri kullanılmaktadır. Şayet renk sözcüğü sözlükte bu şekilde geçiyorsa bu adlandırmalar tabloda madde başı olarak değerlendirilmiştir.

Arapça sözlükte bazı renklerin de, o rengi temsil eden cins isimlere nisbet ya'sı (ي) eklenmesi suretiyle elde edildiğini görüyoruz. Nisbet ya'sı Arapçada sonuna geldiği isim açısından teklik bildirmektedir. Örneğin bunnî (kahverengi) dediğimizde bunn (kahve) kelimesine nisbet ya'sının eklendiğini ve "bir kahvenin renginde" anlamı taşıdığını görmekteyiz. Son harfi nisbet ya'sı olan renklerin büyük çoğunluğunda bu durum gözlenmektedir. Renkler tablosu

incelendiğinde 38 adet rengin bu özellikte oluştuğu görülmektedir. Bu renkler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

بن bunn: kahve بني bunnî: kahverengi

برتقال burtukâl :portakal برتقالی burtukâlî :portakal rengi, turuncu

بنفسج benefsec :menekşe بنفسجی benefsecî :menekşe rengi (mor)

تراب turâb : toprak ترابی turâbî : toprak rengi

حنطة hinta :buğday حنطی hintî : buğday rengi

خمر hamr :şarap خمري hamrî : şarap kırmızısı

ذهب zeheb :altın ذهبی zehebî: altın rengi

أرجوان ercuvân (erguvan çiçeği) أرجواني ercuvânî : erguvani, erguvan
çiçeğinin rengi)

رصاص rasâs : kurşun رصاصی rasâsî :kurşun rengi

رماد remâd :kül رمادی remâdî:kül rengi

زمرد zumurrud : zümrüt زمردی zumurrudî : zümrüt rengi

زيتون zeytûn : zeytin زيتونی zeytûnî : zeytin rengi

زهرة zehre: çiçek زهري zehrî: pembe

عاج âc : fildişi عاجی âcî : fildişi rengi

عسل ‘asel : bal عسلی ‘aselî : bal rengi

فستق fustuk :fistik فستقی fustukî :fistik rengi

فضة fidda : gümüş فضی fiddî: gümüş rengi

قرنف kîrf :karanfil قرنی kîrfî : karanfil rengi

قمح kamh :buğday قمحی kamhî:buğday rengi

لؤلؤ lu'lu' : inci لؤلؤی lu'lu'î : inci rengi

مشمش mişmiş : kayısı مشمشي mişmişî : kayısı rengi

كحل kuhl : sürme كحلی kuhlî : sürme rengi, lacivert

نفت neft : petrol نفتی neftî : petrol rengi

نیل nîl :nil nehri نیلی nîlî : nil mavisi

Turkish Studies

- ورد verd : gül وردی verdî : gül rengi, pembe
 بندق bunduk : findık بندقی bundukî: findık rengi
 تبن tibn : saman تبني tibnî: saman rengi
 توت tût : dut توتي tûtî : dut rengi
 خوخ havh : şeftali خوخی havhî : şeftali rengi
 سما Sema' : gökyüzü سماوي semâvî :gök rengi
 قرنفل karanful : karanfil قرنفلی karanfulî : karanfil rengi
 طحين tahîn : tahin طحینی tahînî : tahin rengi
 طوب tûb : tuğla طوبی tûbî : tuğla rengi
 طین tîn : balçık طینی : tînî : balçık rengi
 كرز kerez : kiraz كرزى kerezî : kiraz rengi
 كريم krîm : krem كريمی krîmî : krem rengi
 ياقوت yâkut : yakut ياقوتی yâkûtî : yakut rengi

Burada dikkat çeken husus sıfatı müşebbehe olarak gelen renk adlarının oluşabilmesi için rengin master kökü gerekirken, nisbet ya'sı alarak oluşan renk adları için o rengi gösterecek varlık isimlerinin gerektiğidir.

Türkçe sözlükte de aynı tarz renk adlandırmaları bulunmaktadır. Bu tarz adlandırmalarda kavramın hem nisbet ya'sı eklenmiş Arapça şekli, hem somut varlığın sonuna “rengi” sözcüğü eklenerek oluşturulan Türkçe şekli yer almaktadır. Bu tür kavramlar arasında *açık kahverengi, bakır rengi, bal rengi, barudi, barut rengi, bergamodi, buğday rengi, duman rengi, erguvani, fes rengi, fındıki, fıstıki, filizi, fırfıri, gurup rengi, gül rengi, gümüş rengi, gümüşü, hardal rengi, haki, kahverengi, kemik rengi, kestane rengi, kiremit rengi, kimyoni, koyu kahverengi, kurşuni, kuzguni, leylaki, limoni, menekşe rengi, nefti, nohudi, portakal rengi, saman rengi, samani, saz rengi, sincabi, şarap rengi, toprak rengi, tütün rengi, zeytin rengi, zeytuni* bulunmaktadır.

b)Anlamsal açıdan:

Arapça sözlükte yer alan renklere ait kavramlar incelendiğinde kimi zaman aynı renk kavramına işaret eden, kimi zaman da küçük farklarla aynı rengin farklı tonları için kullanılan farklı kavram adlandırmalarının yapıldığını görüyoruz. Bu özellik genellikle siyah, beyaz ve kırmızı gibi renklerde belirginleşmektedir.

Beyaz

Arapçada beyaz sözcüğü için yapılan farklı kavram adlandırmaları aşağıdaki gibidir.

أبيض مؤ بيضاء : *abyad d. beydâ'* : Beyaz

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 7/2 Spring 2012

مجزع : *mucza'* : Beyaz ve siyahın bir araya geldiği şey. Mesela etin beyaz ve kırmızı olan kısmı.

أذراً مؤ ذراً ج ذرة : *eZra', zerâ' ç. zur'* :Ak saçlı. Şakaktaki saçın aklaşması, şakağa düşen ak.

أدعج دعجاء ج دعج : *ed'ac, da'câ' ç. du'c* :Göz bebeğinin iri ve koyu siyah, ağ tabakasının süt beyazı olması.

لؤلؤي : *lu'lu'î*: İnci beyazı.

أشهب مؤ شهباء ج شهب : *eşheb d. şehbâ' ç. şuhb* Saçın siyahının beyazla karışması.

زهرة : *zehre*: Saf beyazlık.

نعج : *na'c* : Saf beyazlık.

الأحوري حوراء : *el-ahverî* Pürüzsüz beyaz.

البلق : *el-belak* : Soluk beyaz.

العفرة : *el-'ufra* : Kırmızıyla karışan ve küf rengi gibi olan beyaz.

Türkçe sözlükte ise *ak* sözcüğü dışında *beyaz* kavramını ifade eden sözcük bulunmamaktadır.

Siyah

Siyah sözcüğü için de aynı durum söz konusudur. Arapçada siyahlığa dair renk adlandırmaları da aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

الزنجي : *ez-zencî*: Siyah

سحما ج سحم , أسحم : *eshem d. semhâ' ç. suhm* : Siyah

أسود ج سود سوداء ج سوداوات : *esved ç. sûd d.sevdâ' ç. sevdâvât* :Siyah

أسود فاحم : *esved fâhim* (Kuzguni siyah)

الأحتم : *el-ahtem* :Siyah

سخام : *suhâm*: İs siyahı

الغدافي : *el-ğudâfi*: Siyah

أدكن مؤ دكناء ج دكن : *edken t. deknâ' ç. dukn* :Rengi kırmızıyla siyah arasında olan.

Türkçe sözlükte siyahlığa dair kavramlar incelendiğinde Arapçadan geçen *esmer* dışında, *kara, kara sarı ve siyah* sözcükleri bulunmaktadır. *Esmer* sözcüğü Türkçe sözlükte *siyaha çalan buğday rengi* olarak açıklanmaktadır.⁵ Arapça sözlükte ise aşağıda da görüleceği gibi bu rengin sadece cilt için kullanıldığı açıklanmaktadır.

⁵ Sarı rengiyle ilgili ayrıntılı bir inceleme için bkz (Bayraktar, Nesrin 2006:209-218).

Kırmızı

Kırmızı sözcüğüne dair yapılan renk adlandırmalarında da benzer durum gözlenmektedir.

أحمر مؤ حمراء : ahmar d. hamrâ : Kırmızı

خمري : hamrî: Şarap kırmızısı

دُبْسَة ، دُبْسِي : Dubse, debsî : Koyu kırmızı

القرنفلي :el-karanfulî : Açık kırmızı (gül kırmızısı)

قاني kânî : Kan kırmızı.

كرزي : kerezî: Kiraz kırmızısı

قرمزي : kırmız: Kırmızı

قرفي :kırîfî : Koyu kırmızı

الأشزر : el-eşzer : Kırmızı

نوق : nûk : İçinde hafif kırmızılık olan beyaz

يانع : yâni‘ :Parlak kırmızı

الياقوتي : el-yâkutî : Koyu kırmızı

Burada Arapçanın aynı rengin farklı tonları için de yeni kavram adlandırmaları yaptığı gözlenmektedir. Türkçe renk kavramlarına ait alt kavram olarak nitelendirilen sözcükler sıfatlarla yapılan sözcük öbekleriyle oluşturulmuştur. Arapça ise, çoğu zaman Türkçenin yaptığı gibi sıfatlar kullanmak yerine yeni bir sözcük ortaya koymaktadır. Bu anlam çeşitliliği ve dil zenginliği düşünülürken Arapça lehçe farklılıkları ve Arapçanın konuşulduğu coğrafyanın büyüklüğü de göz önüne alınmalıdır.

Türkçe sözlükte kırmızı sözcüğünün nitelemelerini incelediğimizde *alev kırmızısı*, *ateş kırmızısı*, *borbo*, *galibarda*, *güvez*, *kan kırmızı*, *kırmızı*, *kızıl*, *kiremit rengi*, *koyu kırmızı*, *şarabi* renkleri görülmektedir. Her ne kadar kırmızı sözcüğü Arapçadan Türkçeye geçmiş olsa bile, Arapça *kânî* (*kan kırmızı*) renk adlandırması Türkçeden Arapçaya geçmiş bir kullanımdır.

Türkçe sözlük, Arapçadan farklı olarak sarı renk için pek çok madde başı üretmiştir. Bu sözcükler arasında *kara sarı*, *kirli sarı*, *koyu sarı*, *altın sarısı*, *civciv sarısı*, *hint sarısı*, *limon sarısı*, *saman sarısı*, *yumurta sarısı* bulunmaktadır. Güncel Türkçe sözlük bu alt kavramları sarı madde başının alt sıralamasında hiyerarşik olarak sunmaktadır.⁶

Renk adlandırmalarının açıklamaları yapılırken Arapça sözlüğün yetersiz kaldığı görülmektedir. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi kırmızı renginin tonuyla ilgili açıklamalar çok geneldir. Türkçe sözlükte yer alan maddebaşı açıklamalarında ise, kavram örneklerle ve detaylı olarak açıklanmakta, sözlük kullanıcısının zihninde sözcüğün ne olduğuna dair bir resim oluşabilmektedir.

c) Türsel açıdan

Arapçada öyle renk adlandırmaları da vardır ki sadece belli cins kavramları yansıtmak için kullanılmaktadır.

Örneğin sadece *hayvanların* renklerini gösterir kavramlar vardır.

أَدَجْنُ ج دُجْنٌ :edcen ç. ducn : Siyah: daha çok hayvanlar için.

أَدَهْمُ مَوْ دَهْمَاءُ :edhem d. dehmâ' : Parlak siyah

أَصْهَبُ ج صَهْبٌ مَوْ صَهْبَاءُ ج صَهْبَاوَاتُ ashab ç. suhb d. sahbâ' ç. sahbâvât: Beyazlık ve kırmızılık içeren sarı renk. (sadece at için kullanılır, devetüyü kahverengisine yakın bir renk.)

Sadece *cilt* için kullanılan renk kavramları arasında,

حَنْطِي :hintî : Buğday rengi

أَسْمَرُ ج سُمْرٌ , سَمْرَاءُ ج سَمْرَاوَاتُ :esmer ç. sumr d. semrâ' ç. semrâvât: esmer, Rengi siyah ve beyaz arasında olan, cilt için.

أَشْقَرُ مَوْ شَقْرَاءُ ج شَقْرٌ :eşkar d. şakrâ'ç.şukr : Saç ve cilt için sarışın.

kavramları bulunmaktadır

Sonuç

Arapça ve Türkçe kavramlar incelendiğinde Türkçe sözlükte, Arapça birçok sözcüğe karşılık olabilecek madde başının bulunmadığı saptanmıştır. Türkçenin alt kavram oluştururken temel kavramı alıp, başına bir niteleyici koyması, Arapçanın da bunu temel kavramın başına koyduğu bir niteleyiciyle değil, yeni bir kavram adlandırmasıyla yapması Arapça ve Türkçenin dil işletim sistemlerinin ne denli farklı olduğunu da göstermektedir.

Türkçe ve Arapça sözlük, madde başları açısından incelendiğinde açık, koyu gibi renk nitelendirmelerinin Türkçe sözlükte birçok renk için madde başı olarak gösterildiği gözlenmektedir. Arapça sözlük çoğu sözcükte bu tür nitelendirmeleri madde başı olarak göstermemiş, bu sözcükler için de ayrı bir kavram türetmiştir. Arapçada aynı rengin farklı tonları için değil, bizzat rengin kendisi için bile farklı madde başları olmasının sebebi, Arapçadaki diyalekt çeşitliliği ve Arapça konuşulan coğrafyanın genişliği olabilir. Zira sözlükte bu tür sözcükler verilirken bazılarında parantez arasında hangi Arap ülkesinin lehçesinde kullanıldıkları belirtilmektedir. Bu sözcüklerin Arapça sözlük sınırını aşıp, günlük dile, Arapçanın sözvarlığına ne ölçüde yansıdığı tartışma konusudur. Bu durum yukarıda da belirtildiği gibi Türkçede de görülmektedir. Arapça renkler tablosunda yer alan toplam 103 renk adlandırmasından yalnızca 37 tanesi Türkçe sözlükte karşılanmaktadır. Arapça sözlükte aynı kavramın farklı diyalektlerde kullanılan ya da artık hiç kullanılmayan şeklinin yer alması bu sayıyı artırmış olabilir. Öyle ki sözlükteki bazı kavramların anlamları anadili konuşucuları tarafından bile anlaşılammamaktadır. Türkçe sözlük ise sürekli güncellenmekte, içerdiği kavramlar açısından günlük konuşma diline en yakın olacak tarzda düzenlenmektedir. Sözlükte bulunmayan kavramsal detaylar ise lehçe ve alan sözlüklerinde dizinlenmektedir.

Sayısal verilerde de görüldüğü gibi her iki dilde de renkler adlandırılırken alt kavramlar ağırlık kazanmaktadır. Bu da her iki dilin de dile yeni giren kavramları sözlükselleştirme potansiyelinin olduğunun bir kanıtı olabilir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Türkçede renk adlandırması yapılırken Arapçada olduğu gibi nisbet ya'sının getirildiği görülmektedir. Bu da Arapça dil kurallarının Osmanlıca'nın kullanıldığı dönemde Türkçenin söz varlığına yaptığı etkiyi gösterebilir.

Yapılan araştırmalar hem Arapça, hem de Türkçenin renk kavram alanı açısından diğer dillere göre daha zengin bir dil olduğunu göstermektedir. Özellikle Berlin ve Kay'ın teorisini hatırlarsak yaptığımız bu çalışmaya göre her iki dil de temel renk kavramları açısından dünyanın pek çok dilinden daha çok kavram içermektedir. Bu kavramların günlük dilde ne kadar yansıtıldığı ise farklı bir araştırma konusudur.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN Gülser, AYDIN Özgür, (1995), **Renklerin Adlandırılması ve Dil-Gerçek Sorunu**, Dil Dergisi, Sayı:28, 49-66.
- AKSAN Doğan, (2000), **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Ankara: TDK .
- AKSAN Doğan, (2005), **Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi**, Ankara, Engin Yayınevi.
- AKSAN Doğan, (2009), **Türkçenin Gücü**, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- AYVAZOĞLU Beşir, (2001), **Çiçek ve Renk Adlarına Dair**, C.21, Sayı 162-163, 62-65
- BAYRAKTAR Nesrin, (2004), **Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Anlam Boyutu Üzerine**, Tömer Dil Dergisi, Sayı: 126, Ankara, 56-77
- BAYRAKTAR Nesrin, (2006), **Kavram ve Anlam Boyutunda Sarı ve Tonları**, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 209-218.
- BERLIN Brent, KAY Paul, (1969), **Basic Color Terms**, their universality and evolution. Berkeley&Los Angeles: University of California Press.
- BURNS Barbara, (1992), **Percepts, Concepts and Categories**, Perceived Similarity in Perceptual and Conceptual Development: The Influence of Category Information on Perceptual Organization, The Representation and Processing of Information, Edited by Barbara Burns, Elsevier science publishers, Netherlands.
- CROFT William, CRUSE, D.Alan, (2004), **Cognitive Linguistics**, Cambridge University Press.
- GOKMEN, Seda, (2005), **Okul Öncesi Eğitim Kitapları Görsel Materyallerinde Kullanılan Kavramların Kavram Alanlarına Göre Dağılımı**, Tömer Dil Dergisi, Sayı:129, Ankara, 7-22.
- HAMPTON James, DUBOIS Daniéle, (1993), **Psychological Models of Concepts: Introduction, Categories and Concepts**, *Theoretical Views and Inductive Data Analysis*, Academic Press, 11-33.
- el-Mu‘cemu’l-‘Arabiyyu’l-Esasi**, (1999). Tunus, el-Munazzamatu’l-‘Arabîye li’t-Terbiye ve’s-Sekâfe ve’l-‘Ulûm.
- KÜÇÜK Salim, (2010a), **Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı**, Bilig, Yaz, Sayı:54, 185-210.

- KÜÇÜK Salim, (2010b), **Türk Lehçeleri Sözlüklerinde Somutlaştırma Yoluyla Yapılmış Renk Adları**, Gazi Türkiyat, 7, 155-196.
- KÜÇÜK Salim, (2010c), **Türkiye Türkçesinde Renk Adları ve Özellikleri**, Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3/10, 420-427.
- LAKOFF George, JOHNSON Mark, (2005), **Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil**, İstanbul, Paradigma
- LOBNER Sebastian, (2002), **Understanding Semantics**, London: Arnold Publishers
- ÖZGEN Emre, (1998), **Turkish Color Terms, tests of Berlin and Kay's theory of color universals and linguistic relativity**, Linguistics: An Interdisciplinary Journal of Language Sciences, Volume 36, Issue 5, 919-956.
- ROSCH Eleanor, (2002), **Principles of Categorization**, Foundation of Cognitive Psychology, Core Readings, 249-271.
- SAUNDERS Barbara, (2000), **Revisiting Basic Color Terms**, Journal of the Royal Anthropological Institute, Volume 6, Issue 1, 81-99
- TAYLOR John, R., (2003), **Linguistic Categorization**, Oxford University Press.
- TDK Türkçe Sözlük**, (1998), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, C.I-II.
- TOPÇU Nazmiye, (2001), **Fransızca ve Türkçe Renk İsimleri İçeren Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi**, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20: 31-40.
- ÜLGEN Gülten, (2004), **Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- VARDAR Berke, (1998), **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, ABC Kitabevi.
- HUVEYSEKÎ Zeyn, (1992), **Mu'cemu'l-Elvân fi'l-luğa ve'l-edeb ve'l-'ilm**, Lubnan: Mektebetu Lubnan.
- BAYKAL Nazan, (2008), **Sosyolojinin Temel Yöntem ve İlkeleri**, <http://www.makaleler.com/universite-makaleleri/sosyolojinin-yontem-ve-ilkeleri.htm>, ET: 07.03.2011.